

## **EWOLUCJA ROSYJSKIEJ POLITYKI ZAGRANICZNEJ I BEZPIECZEŃSTWA W LATACH 2000–2016<sup>1</sup>**

### **EVOLUTION OF RUSSIAN FOREIGN AND SECURITY POLICY IN THE YEARS 2000–2016**

**Abstract:** Relations between the North Atlantic Alliance and Russia in recent years undergone a significant transformation. From attempts to establish cooperation through normalization to the open hostility of Russia. Vladimir Putin's period of power was particularly abundant in changes. This article not only illustrates the process of these changes. The author also focused attention on their key causes. At the same time, emphasized the common interests despite the differences. An important part is the reference to the strategic culture of the Russian Federation, which largely determines the nature of NATO-Russia relations.

**Keywords:** NATO, Russian Federation, relations, differences, common interests

### **Wprowadzenie**

W Rosji transformacja ustrojowa była zmuszona i wyczerpująca. Rozpad imperium radzieckiego był procesem bardziej skomplikowanym, osadzonym w uwarunkowaniach wewnętrznych oraz zewnętrznych, wynikających z międzynarodowej i prawnej pozycji ZSRR w świecie. Upadek państwa zaskoczył elity, który poczuły się bezradne i zagubione. To one bowiem nadawały ideologiczny ton imperium, implementowały politykę partii komunistycznej w społeczeństwie i gospodarce. W przeciwieństwie do elit w Europie Środkowo-Wschodniej i państw bałtyckich, które były zdecydowane w integracji

---

<sup>1</sup> Fragmenty niniejszego tekstu są częścią obszerniejszego opracowania: M. Kaszuba, *W uścisku Moskwy. Obszar poradziecki*, Warszawa 2017.

ze strukturami euroatlantyckimi, rosyjskie elity znalazły się w stanie bezideowości. Jedyny pomysł, który przychodził im wówczas do głowy to umocnienie państwa we wszystkich sferach jego działalności i odbudowa pozycji na arenie międzynarodowej. Myślenie takie wzmocnił kryzys finansowy 1998 i upokorzenie Rosji w czasie kryzysu w Kosowie.

W polityce zagranicznej FR po upadku ZSRR były obecne dwie przenikające się tendencje. Pierwsza z nich wynikała z przekonania, że świat jest jednobiegunowy z dominującą rolą Stanów Zjednoczonych. W tej sytuacji Rosja powinna być możliwie najbliżej tego centrum i w duecie amerykańsko – rosyjskim decydować o porządku międzynarodowym. Takie myślenie dominowało w czasie tak zwanego *miodowego miesiąca* w relacjach z zachodem za czasów prezydentury Jelcyna. O takim podejściu był przekonany również Władimir Putin, gdy rozpoczął swoją pierwszą kadencję. Świadczyć o tym mogą jego zabiegi, ukierunkowane na zdobycie przychylności zachodnich przywódców. Tony Blair był pierwszym politykiem, z którym rosyjski prezydent zamierzał zbudować przyjacielskie kontakty. Wierzył także wtedy, że z Zachodem, a szczególnie z USA można wypracować bardzo dobre stosunki, których warunkiem jest zrozumienie przez zachodnich decydentów rosyjskiej specyfiki. Dlatego należy spotykać się, wyjaśniać, przekonywać w jakim miejscu znajduje się Rosja i jakie są jej problemy. Putin przyjmował wtedy każdego zachodniego przywódcę, każdego ministra spraw zagranicznych. Poświęcał im więcej czasu niż przewidywał protokół, a czasem zdrowy rozsądek<sup>2</sup>. Podobną postawę wykazywał w czasie powstania koalicji antyterrorystycznej po zamachach z 11 września. To właśnie Władimir Putin był pierwszym przywódcą państwa, który zadzwonił do Busha, deklarując solidarność i gotowość wsparcia amerykańskich posunięć przez wszystkie rosyjskie siły i środki, jeżeli zaistnieje taka potrzeba. W lutym 2002 r. złożył w Waszyngtonie wizytę szef GRU, gen. Walentin Korabielnikow. W czasie wizyty spotkał się z szefem Połączonych Sztabów gen. Richardem B. Myersem oraz dyrektorem Agencji Wywiadu Obronnego wiceadm. Thomasem R. Wilsonem. Omawiane były wtedy problemy współpracy wywiadów wojskowych w walce z terroryzmem. Korabielnikow zadeklarował także wolę udziału w przesłuchaniach

---

<sup>2</sup> М. Зыгарь, *Вся кремлевская рать, "Альпина Диджиталь"*. Москва 2016, s. 24, ebook epub.

obywateli rosyjskich (Czeczenów zatrzymanych w Afganistanie), przetrzymywanych w ośrodku w Guantanamo<sup>3</sup>. Szef GRU przekazał także stronie amerykańskiej pewne informacje wywiadowcze, posiadające znaczenie w walce z terrorystami, co miało przekonać Amerykanów o szczerych intencjach. Wolę współpracy z USA i zachodem widzimy także w czasie prezydentury Dmitrija Miedwiediewa, który wyrażał pogląd o potrzebie partnerstwa dla modernizacji.

W kontrze do opisanego nurtu myślenia o polityce zagranicznej znaleźli się zwolennicy poglądu, że istotą świata jest jego wielobiegunowy charakter, a Rosja powinna pełnić rolę jednego z biegunów w tej konfiguracji i wykorzystywać ten fakt jako kartę przetargową w relacjach z Zachodem, aby zająć bardziej znaczącą pozycję w *de facto* jednobiegunowym świecie. Ten drugi trend zaczął dominować w połowie lat 90. XX wieku, a na dobre umocnił się w trakcie trwania drugiej kadencji prezydenckiej Władimira Putina.

Wyraźny zwrot w polityce zagranicznej i bezpieczeństwa Rosji został jednoznacznie zaprezentowany na konferencji bezpieczeństwa w Monachium w 2007 r., podczas której Putin wyraźnie wyartykułował rosyjskie interesy i powiedział, że nie akceptuje pouczenia przez Zachód i jednobiegunowego świata. Świat powinien być wielobiegunowy i Rosja posiada w takim świecie własne interesy, z którymi należy się liczyć.

### **Przyczyny radykalizacji rosyjskiego spojrzenia na politykę zagraniczną i bezpieczeństwa**

Asertywność polityki rosyjskiej osłabła nieznacznie za czasów prezydentury Miedwiediewa, ale kolejną kadencję Putina, rozpoczętą w 2012 r., charakteryzuje nie tylko powrót do przywołanej narracji, ale nawet radykalizacja poglądów. Krąg władzy kremlowskiej doszedł do wniosku, że nastał czas aby przekształcić Rosję w jedno z centrów wielobiegunowego świata. Na zwrot ten złożyło się kilka powodów.

Pierwszym z nich było przekonanie, że rozkład sił we współczesnym świecie uległ zmianie. Zachód, który pretendował do roli przywódczej, kreatora doskonałego systemu politycznego i ekonomicznego sam znalazł się w tarapatach. Dowodził tego między innymi kryzys finansowy rozpoczęty

---

<sup>3</sup> B. Gertz, R. Scarborough, *GRU chief visits*, „Washington Times”, February 15, 2002.

w 2008 r. i kłopoty gospodarcze w państwach strefy euro, które zainspirowały drżeniem w niektórych państwach UE tendencje dezintegracyjne. Kryzys finansowy w Grecji dawał mocne podstawy do przypuszczenia, że nie tylko strefa euro znajduje się w zapaści, ale cała Unia Europejska. Oceniano, że światowe centra siły przenoszą się w kierunku wschodnim, ale jednocześnie przeceniano znaczenie BRICS jako nowego ośrodka światowej gospodarki.

Drugim powodem było nabranie przekonania o gospodarczej samodzielności i niezależności. Wynikało to z niemal całkowitego opanowania przez rosyjskie monopole surowcowe rynku wewnętrznego i sprowadzenie zagranicznych podmiotów do roli podrzędnej. Koncerny rosyjskie chciały nie tylko dominować w przestrzeni poradzieckiej, ale także na Zachodzie. Stało się to w wyniku ingerencji państwa w umowy dotyczące warunków eksploatacji złóż rosyjskich przez zachodnie koncerny. Zarzucano im nieprzestrzeganie norm ekologicznych, utrudniano procedury wizowe specjalistom, a służby policyjne dokonywały przeszukiwań w ich rosyjskich siedzibach<sup>4</sup>. W konsekwencji doszło do wymuszenia odsprzedaży zagranicznych udziałów rosyjskim podmiotom gospodarczym. Jednym z takich spektakularnych przykładów było przejęcie w całości przez Rosnieft w 2012 r. rosyjsko-brytyjskiej spółki TNK-BP. Po wchłonięciu TNK-BP Rosnieft stał się największym w świecie koncernem paliwowym będącym własnością publiczną (rosyjski skarb państwa ma w nim ok. 75 proc. udziałów), wydobywającą ok. 4 mln baryłek ropy dziennie, co stanowi około jednej trzeciej łącznego wydobycia w Rosji<sup>5</sup>.

Trzeci motyw to optymistyczna ocena, że w przestrzeni poradzieckiej pomyślnie przebiegają procesy integracyjne, a Rosja skutecznie włącza państwa poradzieckie do międzynarodowych instytucji, w których jest motorem napędowym i posiada pozycję lidera. Dotyczy to Wspólnoty Niepodległych Państw (WNP), Euroazjatyckiej Unii Celnej, Organizacji Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym (OUBZ) oraz Związku Białorusi i Rosji (ZBiR). Współpraca w ramach tych organizacji stanowiła trzon do utworzenia w maju 2014 r.

---

<sup>4</sup> *Battle for TNK – BP turns into all – out war*, "The Guardian", 27.07.2008 [www.theguardian.com/business/2008/jul/27/bp.oil](http://www.theguardian.com/business/2008/jul/27/bp.oil), (9.10.2016).

<sup>5</sup> *Rosnieft przejmuje w całości spółkę TNK – BP*, Centrum Informacji o Rynku Energii, 22.10.2012, [www.cire.pl/item,66959,1,0,0,0,0,rosnieft-przejmuje-w-calosci-spolke-tnk-bp.html](http://www.cire.pl/item,66959,1,0,0,0,0,rosnieft-przejmuje-w-calosci-spolke-tnk-bp.html), (9.10.2016).

Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej (EUG), która początkowo składała się z Rosji, Kazachstanu i Białorusi, a następnie – do końca 2014 r. – rozszerzyła o Armenię i Kirgistan.

Po czwarte, rosyjscy politycy byli wielce rozczarowani polityką zagraniczną Miedwediewa. Poparcie dla jego prezydentury, wynikało z założenia, że powierzenie najwyższego urzędu w państwie przedstawicielowi młodego pokolenia, bez przeszłości w KGB, zaowocuje dobrymi stosunkami z Zachodem, na warunkach akceptowanych przez Rosję<sup>6</sup>. Początkowo wszystko wskazywało, że tak się właśnie stanie. Zachód wybaczył Rosji dość szybko wtargnięcie wojsk rosyjskich do Osetii Południowej i Gruzji w czasie konfliktu z tym państwem w sierpniu 2008 r. Relacje powróciły do normy, nastąpił tzw. reset w stosunkach rosyjsko-amerykańskich. W 2010 r. podpisano porozumienie START w sprawie redukcji zapasów nuklearnych oraz Partnerstwo dla Modernizacji. Jednak, mimo tych osiągnięć, w Rosji uważano, że Zachód nie przyznał jej właściwego, prominentnego miejsca w systemie podejmowania decyzji o bezpieczeństwie międzynarodowym i innych sprawach globalnych. W takim przekonaniu utwierdziła rosyjskie elity wladza arabska wiosna z lat 2011–2012 i jej konsekwencje. Moskwa odbierała działania USA i Zachodu, wspierające obalenie północnoafrykańskich i bliskowschodnich reżimów jako mieszanie się w sprawy w rejonach bliskich geograficznie, politycznie i historycznie Rosji. Szczególne wrażenie zrobiło obalenie i poniżająca śmierć Kaddafiego oraz dalszy rozwój wydarzeń w Libii. Wyżsi urzędnicy państwowi i politycy uważali, że działania Zachodu bez uwzględnienia opinii Rosji świadczą nie tylko o ignorowaniu jej jako mocarstwa, ale także osłabia ją i uderza w w jej żywotne interesy

Po piąte, uznano, że demonstracje społeczne przeciwko władzy w czasie wyborów do Dumy w 2011 r. i prezydenckich w 2012 r. były inspirowane, kierowane i finansowane przez Zachód, a szczególnie Stany Zjednoczone. Demonstracje takie odbyły się w Moskwie, Petersburgu i wielu innych dużych miastach. Kreml doszedł do przekonania, że udział w tych protestach finansowanych przez Zachód organizacji pozarządowych jest jedną wielką operacją pozainformacyjną amerykańskich służb specjalnych. Tezę taką przyjęto już wcześniej w czasie tak zwanej „pomarańczowej rewolucji” na Ukrainie

---

<sup>6</sup> D. Trenin, *Rossija porvala s odnopolyarnoi sistemoi*, Moscow 2015, s. 4-7.

w 2004 r. i innych „kolorowych rewolucjach” w państwach obszaru WNP. Wystąpienia społeczne zostały dość szybko spacyfikowane, ale zrobiły na władzy poważne wrażenie. Zrodziła się nawet obawa o możliwość demontażu istniejącego systemu politycznego. Wydarzenia te miały istotny wpływ na politykę zagraniczną i bezpieczeństwa realizowaną przez Kreml. Wzmocniły antyzachodnie przekonania elity rządzącej, które szybko, za pomocą kontrolowanej przez rząd propagandy, sponsorowanej estrady – przeniknęły i przyjęły się w społeczeństwie rosyjskim.

Rosja nigdy nie zaakceptowała jednobiegunowego ładu międzynarodowego, który wyłonił się po rozpadzie świata dwubiegunowo. Jeśli przyjmowała i stosowała rady i wskazania Zachodu, to w wyniku swojej słabości. Próbowwała stawiać opór, ale miał on skuteczność symboliczną. Przerzucenie komandosów z Bośni do Kosowa, w czasie konfliktu wokół tej prowincji, nie ostudziło Zachodu, który kontynuował swoją misję pokojową. Oponowanie, razem z Francją i Niemcami, przeciwko wojnie w Iraku w 2003r. nie powstrzymało operacji USA w tym kraju, tym bardziej, że nie było wobec nich wyraźnych rezolucji RB ONZ, akceptujących użycie siły. Przywołane wcześniej wystąpienie Putina w Monachium było wyraźną deklaracją, że Rosja nie zaakceptuje reguł postępowania w stosunkach międzynarodowych, jeżeli zostały ustanowione bez jej udziału i zgody.

### **Ład międzynarodowy z rosyjskiej perspektywy**

Działania wojenne w Gruzji miały pokazać, że stanowisko Kremla jest niezmiennie i nie zawaha się użyć siły, aby dotrzymać wierności wyznawanym zasadom. Po wyborach prezydenckich w 2012 r. Putin bez zahamowania zaczął artykułować potrzebę znaczącej zmiany w światowym układzie sił i regułach postępowania w środowisku międzynarodowym. Rosja chce nie tylko takich zmian, które byłyby satysfakcjonujące dla niej. Chce także stworzenia nowych instytucji międzynarodowych, które zastąpią istniejące, zdominowane obecnie przez Stany Zjednoczone i ich sojuszników. Wydaje się, że obecny konflikt Rosja–Zachód dotyczy nie tylko ekspansji wpływów w klasycznym jej rozumieniu, ale konfliktu pomiędzy organizacjami międzynarodowym.

W kręgu rosyjskiej władzy już w latach 90. pojawiały się postulaty podpisania traktatu międzynarodowego, który sankcjonowałby stan, który

powstał po zakończeniu zimnej wojny. W tym kontekście istnieje ciągle aktualny pogląd, że brak takiego traktatu jest współcześnie źródłem wielu konfliktów i napięć. Mówił o tym między innymi były rosyjski premier Jewgienij Primakow, który w swojej obszernej analizie miejsca Rosji w świecie po zakończeniu zimnej wojny, postulował, żeby powrócić do porządku międzynarodowego w formule nowej Jałty, w którym wyraźnie podzielone są strefy wpływów Rosji i Zachodu<sup>7</sup>. Przy takim porządku, powstałoby wzdłuż granic byłego ZSRR coś w rodzaju czerwonej linii, której nie można byłoby przekroczyć. Ale stało się inaczej. Amerykanie, którzy przez czterdzieści lat bali się Związku Radzieckiego uznali, że przegrał zimną wojnę, za którą – zdaniem USA – powinien zapłacić. Zachód powiedział Rosji, że straciła status mocarstwa i dlatego powinna postępować zgodnie z jego zaleceniami. Taki pogląd wywoływał sprzeciw polityków i całego społeczeństwa, którzy poczuli się mocno upokorzeni. Jaskrawym przykładem tego upokorzenia było bombardowanie Jugosławii.

Od wystąpienia w Monachium władze rosyjskie, konsekwentnie podtrzymywały swój pogląd na miejsce Rosji w stosunkach międzynarodowych. Pogląd ten powtórzył Władimir Putin w październiku 2014 na spotkaniu Klubu Wałdajskiego<sup>8</sup>:

Zimna wojna zakończyła się, ale nie zakończyła się podpisaniem traktatu pokojowego określającego jasne i przejrzyste porozumienie dotyczące respektowania istniejących zasad lub tworzące nowe zasady i standardy. Taka sytuacja tworzy wrażenie, że tak zwani „zwycięzcy” zimnej wojny zdecydowali o wywoływaniu nacisku na wydarzenia i przekształcają świat, który służy ich własnym potrzebom i interesom. Kiedykolwiek istniejący system stosunków międzynarodowych, prawa międzynarodowego i równowagi, staje się przeszkodą na ich drodze, system ten jest określany jako bezwartościowy, przestarzały i wymagający natychmiastowego zburzenia<sup>9</sup>.

---

<sup>7</sup> Е. Примаков, *Мир без России? К чему ведет политическая близорукость*, „Российская газета”, Москва 2009.

<sup>8</sup> Międzynarodowy klub dyskusyjny „Wałdaj” – są to organizowane raz w roku spotkania ekspertów, podczas których podejmowane są problemy polityki Rosji. Forum powstało w 2004 r. z inicjatywy kilku periodyków rosyjskich oraz Rady Polityki Zagranicznej i Obronnej Rosji. Nazwa pochodzi od pierwszego spotkania, które odbyło się w Wielkim Nowogrodzie, niedaleko jeziora Wałdaj.

<sup>9</sup> Meeting of the Valdai International Discussion Club, 24.10.2014 [www.en.kremlin.ru/events/president/transcripts/46860](http://www.en.kremlin.ru/events/president/transcripts/46860), (12.10.2014).

Pomimo, że w Rosji oficjalnie mówi się, iż idealnym modelem jest system wielobiegunowy, tak naprawdę chodzi o powrót do *quasi* dwubiegunowego świata, w którym liczy się tylko Rosja i Stany Zjednoczone, a inne państwa znajdują się nieco niżej w tej międzynarodowej hierarchii. Amerykanie otrzymują sygnały takiego myślenia przy każdej niemal okazji. W życzeniach do Obamy z okazji święta narodowego USA w lipcu 2015 r. Putin wyraził nadzieję, że oba państwa są w stanie rozwiązywać najbardziej skomplikowane problemy międzynarodowe, skutecznie przeciwstawiać się globalnym zagrożeniom i wyzwaniom, przestrzegając zasady równości i wzajemnego poszanowania swoich interesów<sup>10</sup>. Rosja zdaje sobie doskonale sprawę, że daleko jej jeszcze do poziomu gospodarczego USA. Dlatego zdecydowała, że o jej mocarstwowym statusie będą świadczyły siły zbrojne, zdolne do szybkiego reagowania w każdym zakątku świata. Służy temu między innymi program modernizacji rosyjskich sił zbrojnych, liczne ćwiczenia wojskowe, prowadzone samodzielnie lub w ramach OUBZ i Szanghajskiej Organizacji Współpracy (SOW).

### **Nowa jakość rosyjskiej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa**

Rozpoczęta w 2012 r. kadencja Putina zmieniała w sposób istotny zasady rządzące polityką zagraniczną FR. Zmiany te mają charakter jakościowy i uzasadniają zaklasyfikowanie ich jako nowa karta w tej dziedzinie. W kontekście tego założenia w rosyjskiej polityce bezpieczeństwa międzynarodowego możemy zaobserwować kilka istotnych cech. Przede wszystkim warta odnotowania jest zmiana stosunku do norm prawa międzynarodowego. Rosja w odpowiedzi na nowe, pozatraktatowe zadania Sojuszu Północnoatlantyckiego, operację NATO w Kosowie, wojnę w Iraku 2003, mocno podkreślała, że Zachód te normy narusza. Był to priorytet polityki, przynajmniej w warstwie narracji dyplomatycznej, który wydawał się niezmienny. To właśnie w myśl tych pryncypiów żaden inny podmiot, oprócz RB ONZ, nie ma prawa podejmować decyzji o użyciu siły. Po aneksji Krymu do języka dyplomatycznego wkroczyła nowa narracja, w której przywołuje się obiektywnie istniejące normy moralne. Zgodnie z tym myśleniem Rosja miała prawo do obrony praw człowieka

---

<sup>10</sup> Congratulations to US President Barack Obama on Independence Day, 4.07.2015 [www.en.kremlin.ru/events/president/news/49864](http://www.en.kremlin.ru/events/president/news/49864). (12.10.2016).

i interesów mieszkańców Krymu o narodowości rosyjskiej<sup>11</sup>. Prawo międzynarodowe przybrało w tej wersji formułę ideologiczną. Za czasów Jelcyna i Putina, do roku 2008 oraz Miedwiediewa podkreślano pragmatyzm rosyjskiej polityki zagranicznej. Od 2012 Rosja wyraźnie samookreśla się jako jedno z ideologicznych światowych centrów, które jest ostoją tradycyjnych, konserwatywnych wartości. Wartości te są fundamentem władzy i całego społeczeństwa. Prezydent wyartykułował stanowisko w tej sprawie w przemówieniu do Zgromadzenia Federalnego:

Obecnie wiele państw rewiduje swoje wartości moralne i normy etyczne, podważa tradycje i różnice pomiędzy ludźmi i kulturami. Od społeczeństwa wymaga się obecnie nie tylko uznania praw każdego do wolności przekonań, poglądów politycznych i prywatności, ale także akceptacji bez żadnych wątpliwości, zaakceptowania na równych prawach zła i dobra, pojęć przeciwnych. Taka destrukcja tradycyjnych wartości od góry prowadzi nie tylko do negatywnych konsekwencji dla społeczeństwa, ale jest przede wszystkim antydemokratyczna, ponieważ opiera się na wąskim spojrzeniu, spekulatywnych ideach, wbrew woli większości, która nie akceptuje dziejących się zmian i proponowanej rewizji wartości. Wiemy, że jest coraz więcej i więcej ludzi na świecie, którzy popierają nasze stanowisko w sprawie definiowania tradycyjnych wartości, które tworzą przez tysiące lat duchową i moralną podstawę cywilizacyjną każdego narodu: tradycyjne wartości rodzinne, prawdziwe życie ludzkie, w tym życie religijne, nie tylko materialne istnienie, ale także duchowość, wartości humanizmu i globalnej różnorodności<sup>12</sup>.

Takie treści powtarza się jak mantrę podczas spotkań w politykami, dziennikarzami, ekspertami, wpływowymi osobami ze świata nauki i kultury. Rosja chce pokazać w ten sposób, że różni się od liberalnego Zachodu, a sam liberalizm jest ideologią kapitalizmu, który ma ponadnarodowy charakter. W antyliberalną postawę wkomponowują się więzi z antysystemowymi ruchami za Zachodzie. Wymowne jest poparcie i wsparcie finansowe dla fran-

---

<sup>11</sup> Владимир Путин, Встреча с членами Совета палаты Совета Федерации, 27.03.2014 [www.kremlin.ru/events/president/news/20645](http://www.kremlin.ru/events/president/news/20645), (12.10.2016 r.).

<sup>12</sup> Presidential Address to the Federal Assembly, 12.12.2013 [www.en.kremlin.ru/events/president/news/19825](http://www.en.kremlin.ru/events/president/news/19825) (12.10.2016 r.).

cuskiego Frontu Narodowego, kierowanego przez Marine Le Pen, która, w zamian za kremlowską pożyczkę w wysokości 11 mln euro<sup>13</sup>, poparła aneksję Krymu. Była to pierwsza transza z 40 mln euro, która miała być przeznaczona na kampanię prezydencką we Francji w 2017 r.<sup>14</sup>. Niepokój wzbudzały także wypowiedzi lidera Partii Niepodległości Zjednoczonego Królestwa i eurodeputowanego, Nigela Farage'a, który podziwiał Putina jako przywódcę i z uznaniem odnosił się do jego polityki wobec konfliktu w Syrii<sup>15</sup>. Zdaniem tego polityka Unia Europejska ma „krew na rękach”, ponieważ zainspirowała chaos na Ukrainie, który doprowadził do aneksji Krymu<sup>16</sup>.

Zauważalna jest również silna militaryzacja rosyjskiej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. W Doktrynie Wojskowej z 2014 r. położony jest duży nacisk na znaczenie sił zbrojnych w realizacji celów polityki zagranicznej. Wśród głównych zagrożeń zewnętrznych zidentyfikowano narastanie potencjału wojskowego NATO i zbliżenie – poprzez rozszerzenie – infrastruktury wojskowej do granic FR oraz rozmieszczanie kontyngentów wojskowych w państwach zaprzyjaźnionych z Rosją oraz przylegających do nich akwenach. Celem takiego postępowania jest wywieranie politycznego i wojskowego nacisku<sup>17</sup>. W doktrynie znalazł się zapis symetryczny wobec artykułu 5 Traktatu Waszyngtońskiego. W punkcie 25 czytamy:

Federacja Rosyjska uznaje zbrojną napaść na państwo–członka OUBZ jako agresję przeciwko wszystkim państwom członkom OUBZ i podejmie w takim przypadku działania zgodnie z Układem o Bezpieczeństwie Zbiorowym<sup>18</sup>.

W 2013 r. utworzono Siły Operacji Specjalnych. Będą one wykonywały zadania na terytorium kraju oraz poza jego granicami. W tym przypadku, podobnie jak w wielu innych, ujawnia się kompleks niższości wobec Stanów

---

<sup>13</sup> M. Nowicki, *Francuska prawica za kremlowskie pieniądze*, 8.04.2015 r., [www.newsweek.pl/swiat/jak-rosyjskie-wladze-finansowaly-francuski-front-narodowy-newsweek-plartykuly,360640,1.html](http://www.newsweek.pl/swiat/jak-rosyjskie-wladze-finansowaly-francuski-front-narodowy-newsweek-plartykuly,360640,1.html), (13.10.2016 r.).

<sup>14</sup> D. Chazan, *Russia 'bought' Marine Le Pen's support over Crimea*, „The Telegraph”, 4.04.2015 r., [www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11515835/Russia-bought-Marine-Le-Pen-support-over-Crimea.html](http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11515835/Russia-bought-Marine-Le-Pen-support-over-Crimea.html), (13.10.2016 r.).

<sup>15</sup> N. Morris, N. Farage, *Vladimir Putin is the world leader I most admire*, „The Independent”, 31.03.2014 r., [www.independent.co.uk/news/uk/politics/nigel-farage-vladimir-putin-is-the-world-leader-i-most-admire-9224781.html](http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/nigel-farage-vladimir-putin-is-the-world-leader-i-most-admire-9224781.html), (13.10.2016 r.).

<sup>16</sup> Tamże.

<sup>17</sup> Военная доктрина Российской Федерации..., pkt. 12 a, б, в.

<sup>18</sup> Tamże, pkt. 25.

Zjednoczonych. Jednym z wielu uzasadnień pojawia stwierdzenie, że USA posiadają taką formację od ponad 40 lat<sup>19</sup>. Uznano także, że jedna z najlepszych tego typu formacji na świecie Specnaz GRU, nie jest wystarczający do wykonania wszystkich zadań. Założenie to okazało się prorocze podczas aneksji Krymu, kiedy pozbawione oznakowania pododdziały sił specjalnych wykonywały zadania militarne i pozamilitarne. Militaryzację polityki zagranicznej ujawnia także zastrzeżenie sobie prawa do wykonania jako pierwsza broni nuklearnej w warunkach konfliktu konwencjonalnego, kiedy Rosja uzna, że w grę wchodzi istnienie państwa<sup>20</sup>. W 2015 r. Rosja całkowicie wycofała się z Traktatu o Konwencjonalnych Siłach Zbrojnych w Europie, twierdząc że jest to odpowiedź na zwiększanie potencjału NATO, eskalację ćwiczeń przy granicach FR<sup>21</sup>. Ekspertcy rosyjscy doradzają, aby Rosja wycofała się z Traktatu o likwidacji rakiet średniego zasięgu z 1987r.<sup>22</sup>. W październiku 2016 Kreml podjął decyzję o wycofaniu się z porozumienia o utylizacji starych zapasów plutonu, które mogłyby być wykorzystane do celów wojskowych, uzasadniając nie wywiązywaniem się z niego przez Stany Zjednoczone.

Kierownictwo państwa zachowuje się w taki sposób, aby dać wyraźnie do zrozumienia, że jest przygotowane do działania w nieprzyjnym środowisku międzynarodowym i w warunkach napięć. Rosyjska dyplomacja wykazuje mniejszą elastyczność i skłonność do kompromisu. Wystąpienia polityczne i media przepełnione są ostrą krytyką pod adresem USA, UE, Ukrainy i innych państw uznanych za nieprzyjazne.

Nowego znaczenia nabrała mocno lansowana i wspierana przez państwo koncepcja „Ruskij Mir” (rosyjski świat). Pojęcie to obejmuje szeroką społeczność rosyjską. Nie tylko ludzi narodowości rosyjskiej, ale także mieszkających kiedyś na terenie Rosji lub ZSRR, mówiących po rosyjsku i utożsamiających się z kulturą. Przebywając za granicą powinni nie tylko zajmować się nauczaniem języka i kultury, ale wspierać Rosję politycznie, w tym potępiać

---

<sup>19</sup> В. Бовал, *Силы Специальных Операций в России готовы к применению*, „Военное обозрение” 18.04.2013 r., [www.topwar.ru/26966-sily-specialnyh-operaciy-v-rossii-gotovy-k-primeneniyu.html](http://www.topwar.ru/26966-sily-specialnyh-operaciy-v-rossii-gotovy-k-primeneniyu.html), (14.10.2016 r.).

<sup>20</sup> Военная доктрина Российской Федерации..., pkt. 27.

<sup>21</sup> S. Arlak, *Rosja całkowicie wycofała się z Traktatu o Konwencjonalnych Siłach Zbrojnych w Europie*, „Polska”, 11.03.2015 r., [www.polskatimes.pl/artykul/3781441,rosja-calkowicie-wycofala-sie-z-traktatu-o-konwencjonalnych-silach-zbrojnych-w-europie,id,t.html](http://www.polskatimes.pl/artykul/3781441,rosja-calkowicie-wycofala-sie-z-traktatu-o-konwencjonalnych-silach-zbrojnych-w-europie,id,t.html), (14.10.2014 r.).

<sup>22</sup> K.K. Khudoley, *Russia's foreign policy amid current international tensions...*, dz. cyt., s. 395.

sankcje zachodnie. W tym „rosyjskim świecie” Kreml dostrzega potężny instrument, swoistą *soft power*, umożliwiającą propagandę polityki i ideologii. Rozpatrując z innej perspektywy można postawić tezę, że ta grupa znakomicie nadaje się do wykorzystania przez wywiad rosyjski jako agentura wpływu i zasoby do zbudowania struktury zbierania informacji wywiadowczych. Problem rosyjskiej diaspory wyartykułowano wyraźnie w wystąpieniu Putina przed deputowanymi Dumy Państwowej, członkami Rady Federacji, szefami regionów i przedstawicielami społeczeństwa 18 marca 2014 r.

Prezydent nazwał Rosjan „największym na świecie podzielonym narodem”, apelując jednocześnie do Niemiec, którym ZSRR pomagał w zjednoczeniu, aby „wspierały aspiracje świata rosyjskiego w powrocie do jedności”<sup>23</sup>. Warto zauważyć, że postulat zjednoczenia Rosjan występował jedynie w programie politycznym opozycji, i był odrzucany zarówno przez władzę jak i partę władzy Jedna Rosja<sup>24</sup>.

## Podsumowanie

Podsumowując, polityka zagraniczna i bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat ewoluowała. Zauważalne jest, że kremłowska polityka staje się coraz bardziej konfrontacyjna, a postrzeganie globalnego środowiska bezpieczeństwa zdominowane jest przez złe relacje z państwami obszaru transatlantyckiego. Wojny w Gruzji i na Ukrainie oraz zaangażowanie w Syrii to materialne potwierdzenie tej zmiany.

W grudniu 2016r. Rosja opublikowała Koncepcję Polityki Zagranicznej, po raz pierwszy od konfliktu na Ukrainie i w Syrii<sup>25</sup>. Dokument ten jest konkretny i dosadny w swoich sformułowaniach. Odzwierciedla zmiany, które nastąpiły w relacjach z Zachodem. W dokumencie silnie wyartykułowano współpracę z państwami azjatyckimi, zmieniło się postrzeganie Ukrainy i po raz pierwszy wspomniano o Syrii. Można w nim również zidentyfikować

---

<sup>23</sup> Обращение Президента Российской Федерации Владимир Путин выступил в Кремле перед депутатами Государственной Думы, членами Совета Федерации, руководителями регионов России и представителями гражданского общества, 18.03.2014 г., [www.kremlin.ru/events/president/news/20603](http://www.kremlin.ru/events/president/news/20603), (14.10.2016 r.).

<sup>24</sup> K. K. Khudoley, *Russia's foreign policy...*, dz. cyt., s. 396.

<sup>25</sup> Концепция внешней политики Российской Федерации (утверждена Президентом Российской Федерации В.В.Путиным 30 ноября 2016 г.) Министерство иностранных дел Российской Федерации, 1.12.2016 г., [www.mid.ru/foreign\\_policy/news/-/asset\\_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/2542248](http://www.mid.ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/2542248), (18.10.2017 r.).

kilka kluczowych problemów, którym rosyjskie władze muszą sprostać. Przede wszystkim wskazuje się na konieczność umocnienia pozycji Rosji jako jednego z wpływowych centrów współczesnego świata. W tym procesie ważna rola przypada rosyjskim mediom, których zadaniem jest dalsze wzmocnienie ich obecności w globalnej przestrzeni informacyjnej w celu prezentowania społeczności międzynarodowej rosyjskiego punktu widzenia. W opinii autorki taki zapis zapowiada intensyfikację rosyjskiej wojny informacyjnej i propagandy. Z dokumentu jasno wynika, że Rosja zdaje sobie sprawę ze wzrostu znaczenia siły w stosunkach międzynarodowych. To z kolei może skutkować wzrostem liczby konfliktów, na które rosyjskie siły zbrojne mogą skutecznie, w ocenie rosyjskich decydentów, odpowiedzieć.

Ważna z perspektywy bezpieczeństwa międzynarodowego jest deklaracja sprzeciwu rosyjskich władz wobec mieszania się w wewnętrzne sprawy innych państwa oraz prób obalania rządów. Pozostawiono punkt dotyczący współpracy z państwami regionu euroatlantyckiego na równych prawach, ale zniesiono zapis o strategicznej wspólnocie celów w wspólnej walce ze współczesnymi zagrożeniami<sup>26</sup>. Innymi słowy, koncepcja jest wyrazem jakościowych zmian, które nastąpiły w rosyjskiej polityce zagranicznej i bezpieczeństwa na przestrzeni kilkunastu ostatnich lat.

## Bibliografia

Arlak S., *Rosja całkowicie wycofała się z Traktatu o Konwencjonalnych Siłach Zbrojnych w Europie*, „Polska”, 11.03.2015 r., [www.polskatimes.pl/arttykul/3781441/rosja-calkowicie-wycofala-sie-z-traktatu-o-konwencjonalnych-silach-zbrojnych-w-europie,id,t.html](http://www.polskatimes.pl/arttykul/3781441/rosja-calkowicie-wycofala-sie-z-traktatu-o-konwencjonalnych-silach-zbrojnych-w-europie,id,t.html).

*Battle for TNK-BP turns into all-out war*, “The Guardian”, 27.07.2008 r., [www.theguardian.com/business/2008/jul/27/bp.oil](http://www.theguardian.com/business/2008/jul/27/bp.oil).

Boval V., *Sily Special'nyh Operacij v Rossii gotovy k primeneniû*, „Voennoe obozrenie”, 18.04.2013 r., [topwar.ru/26966-sily-specialny-operaciy-v-rossii-gotovy-k-primeneniyu.html](http://topwar.ru/26966-sily-specialny-operaciy-v-rossii-gotovy-k-primeneniyu.html).

Chazan D., *Russia 'bought' Marine Le Pen's support over Crimea*, “The Telegraph”, 4.04.2015 r., [www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11515835/Russia-bought-Marine-Le-Pens-support-over-Crimea.html](http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/france/11515835/Russia-bought-Marine-Le-Pens-support-over-Crimea.html).

---

<sup>26</sup> Tamże.

Congratulations to US President Barack Obama on Independence Day, 4.07.2015 r., [www.en.kremlin.ru/events/president/news/49864](http://www.en.kremlin.ru/events/president/news/49864).

Gertz B., Scarborough R., *GRU chief visits*, „Washington Times”, February 15, 2002.

Khudoley K., *Russia's foreign policy amid current international tensions*.

*Koncepciâ vnešnej politiki Rossijskoj Federacii*, [www.mid.ru/foreign\\_policy/news/-/asset\\_publisher/ckNonkJE02Bw/content/id/2542248](http://www.mid.ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/ckNonkJE02Bw/content/id/2542248).

Meeting of the Valdai International Discussion Club, 24.10.2014 r., [www.en.kremlin.ru/events/president/transcripts/46860](http://www.en.kremlin.ru/events/president/transcripts/46860).

Morris N., Farage N., *Vladimir Putin is the world leader I most admire*, „The Independent”, 31.03.2014 r., [www.independent.co.uk/news/uk/politics/nigel-farage-vladimir-putin-is-the-world-leader-i-most-admire-9224781.html](http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/nigel-farage-vladimir-putin-is-the-world-leader-i-most-admire-9224781.html).

Nowicki M., *Francuska prawica za kremłowskie pieniądze*, 8.04.2015 r., [www.newswweek.pl/swiat/jak-rosyjskie-wladze-finansowaly-francuski-front-narodowy-newsweek-pl,artykuly,360640,1.html](http://www.newswweek.pl/swiat/jak-rosyjskie-wladze-finansowaly-francuski-front-narodowy-newsweek-pl,artykuly,360640,1.html) (13.10.2016).

Obrašenie Prezidenta Rossijskoj Federacii Vladimir Putin vystupil v Kremle pered deputatami Gosudars, 18.03.2014 r., [www.kremlin.ru/events/president/news/20603](http://www.kremlin.ru/events/president/news/20603), (14.10.2016).

Presidential Address to the Federal Assembly, 12.12.2013 r., [www.en.kremlin.ru/events/president/news/19825](http://www.en.kremlin.ru/events/president/news/19825).

Primakov E., *Mir bez Rossii? K čemu vedet političeskaâ blizorukost'*, „Rossijska gazeta”, Moskva 2009.

Putin V., *Vstreča s členami Soveta palaty Soveta Federacii*, 27.03.2014 r., [www.kremlin.ru/events/president/news/20645](http://www.kremlin.ru/events/president/news/20645), (12.10.2016).

*Rosnieft przejmuje w całości spółkę TNK-BP*, Centrum Informacji o Rynku Energii 22.10.2012 r., [www.cire.pl/item,66959,1,0,0,0,0,rosnieft-przejmuje-w-calosci-spolke-tnk-bp.html](http://www.cire.pl/item,66959,1,0,0,0,0,rosnieft-przejmuje-w-calosci-spolke-tnk-bp.html).

Trenin, D., *Rossija porvala s odnopolyarnoi sistemoi*, Moscow 2015.

Zygar' M., *Vsâ kremlevskaâ rat'*, "Al'pina Didžital". Moskva 2012, ebook epub.